

Австрийският граждански кодекс в стихове*

д-р Август Плешнер фон Айхщет

Кодекс прекрасен и без равни,
поклон заслужил си от славни!
Ти моя гордост и съдба -
на теб поднасям таз хвалба.

С този куплет започва предговорът към едно от чудесата на световната правна книжнина. Д-р Август Плешнер фон Айхщет, адвокат във Вал-Месеритч (австрийско - чешка област), посвещава живота си, за да преразкаже в стихове целия Австрийски граждански кодекс. През 1896 г. виенското издателство “Манц” издава резултата на това вдъхновение- 1 502 текста на ABGB пременени в изящни рими, всяка от които убеждава, че един мъдър закон, минал през сърцето, става и красив. Постепенно гражданската поезия на д-р Плешнер се превръща в професионален мит - римуваните законови дефиниции се цитират и без спомен за автора. Може би това е една от причините през 2000 г. “Манц” да преиздаде творбата на австрийския адвокат в автентичния ѝ шрифт от 19 век¹.

Когато държи в ръцете си поетизирания австрийски граждански кодекс, човек не вярва на очите си. За да разберете какъв ум и душа стоят зад тази творба, достатъчно е да опитате някоя българска правна норма да превърнете в стих- и ще ви стане ясно. Ключът към замисъла на д-р Плешнер е в подзаглавието: “За народа”. Истинската цел е законът да стане разбираем за обикновения човек, да се помни и повтаря лесно и с удоволствие въпреки присъщата му абстракция и сложна лексика. Нормативната повеля, преоблечена в рима, звучи естествено, хармонията на формата убеждава подсъзнателно в хармония на съдържанието. От предписание тя се превръща в описание на поведение- нещо, което няма как да не е така щом звучи така добре. Вижте сами :

§5 Закон да гледа все напред-
за миналото е късмет !
Каквото вече си успял,
остава твой безспорен дял.

Или

§10 Прилагат обичай тогава,
кога законът позволява.

През 1896 г., когато Август Плешнер публикува своя кодекс-поема, ABGB е вече на 85 години. Приет на 1 юни 1811 с патент на Франц I, той вече действал от Галиция и Чехия до Далмация, от Тирол до Босна и Херцеговина, от Северна Италия до Краков и Трансилвания. Едва ли друг граждански кодекс е прилаган в такова етническо и езиково разнообразие, в такъв Хабсбургски Вавилон. Заслугата е на цял пантеон кодификатори /от фон Блюмеген – при Мария Терезия, до Феликс фон Цайлер- на финала/, но и на съзвездия юристи, доразвили го през 19 век- като Граф Тун-Хохенщайн. До 10.05.1897 кодексът е изпълнявал функциите и на австрийски търговски закон. Роден в друга епоха, д-р Плешнер не е между бащите на ABGB, но

* *Препубликуваме с любезното съгласие на списание „Търговско право”. Публикувано в сп. “Търговско право”, кн. 2/2005. Преводът е дело на адвокат Валентин Брайков.*

¹ Das allgemeine Bürgerliche Gesetzbuch für das Volk in zierliche Reime gebracht von Dr. August Pleschner von Eichstett
Erstmals erschienen 1896, Wien 2000
Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung

той е между най-отдадените на този законодателен шедевър. Ето как просто и достъпно обяснява собствеността :

§ 354 Собствеността на вещь е право
да я държиш във робство здраво.
Слуга на всеки твой копнеж,
щом искаш - ще я продадеш.
На таз наслада си съпруг
и пазиш я от всеки друг.

Езикът на автора доказва максимата, че стилът е израз на любовта към ближния. Език ясен, картинен, богат на асоциации, с мелодични рими и лека ритмична стъпка- читателят неусетно се носи по текста като във валс. Ако си австрийски студент юрист, няма как да забравиш, че :

§ 414 Тоз кой преправя чужди вещи,
за да направи ново нещо,
кой чуждото със свое смесва
събира, бърка и намества,
не става негов господар-
той кичи се със чуждий дар.

Както споменах в началото, стиховете на Плешнер не са буквални рими на законовия текст, а негов поетичен преразказ със словесни илюстрации. Българският превод на този преразказ също не може да бъде стриктен ако иска да запази рима, ритмична стъпка и близост на сравненията. Степента на тази близост е и въпрос на късмет, какъвто е случаят с

§ 421 Кой собственик е на дървото
познаваш само по стеблото,
а не по корени широки
разперени във вси посоки.

Историческият опит показва, че създаването на един качествен кодекс отнема около един век- от началната идея през мъдростта на няколко поколения до влизането му в сила. По тази причина Царство България от 1878 г. до 1944 г. преживя без нито един кодекс. Скромните мъдреци от онова време не се считаха достойни и компетентни за такава свята мисия. През 1935 Александър Кожухаров (тогава адвокат) си позволи “само” да преведе на български език Германския Граждански Кодекс², за да насочи следващите поколения към законодателния подвиг. 1970-80 Живко Сталев и Витали Таджер предизвикаха широк дебат за обхвата на евентуален български граждански кодекс, но следваща стъпка не бе направена³.

Днешна пазарно-демократична България има осем кодекса, пренаписват се три процесуални /граждански, наказателен и данъчен/, готвят се за изстрелване още три - избирателен, административен и митнически. Обществеността не знае кои личности отговарят за техните слава или срам. И тук овладявам изкушението да пиша за нормативни динозаври, законноразрешителници и ценностни тресавища. Спирам, защото изящството на един закон не бива да е камшик за несъвършения, тъй като това изящество носи в себе си прошка, пример и вдъхновение. Какъв ли дух има АВГВ, за да му посвети Август Плешнер живота си ? Българската правна общественост може да открие отговора ако се подготви да отбележи с

² Граждански Законник на Германската Империя. Български превод от адв. Александър Кожухаров, с предговор от проф. Любен Диков, София 1935, Издателство Добромир Чилингиров

³ Например: “Проблеми на кодификацията на гражданското право в НРБ”, София 1975, Издателство БАН

подобавашо събитие 200 годишнината на Австрийския граждански кодекс през 2011 г. Същият юбилей на Френския граждански кодекс остана в 2004 г. почти незабелязан⁴.

Отзив на книга се пише, за да провокира интерес към прочитането ѝ. Не съм сигурен, че това е моята цел. Предупреждавам всички, че тя радва, но и натъжава- като убежище от реалността. Почувствайте го сами в последните строфи на д-р Плешнер:

Ich hab's Gesetz gebracht in Reim
Der susser schmeckt denn Honigseim
Den Ernst gepaart mit muntern Scherzen
Und wend' mich so an Eure Herzen

Закон донесох ви във стих
и в медна сладост го обвих.
Със весел дух слова събрах,
сърцето си във ваште влях.

Валентин Брайков
адвокат

⁴ Едно приятно изключение : “Френският граждански кодекс навърши 200 години”, Камен Чолов, сп. “Съвременно право” кн.2/2004